

« zurück blättern vor »

SNYCERZ subst. m., ab 1402; auch *snecerz*, *snicar*, *snicarz*, *snicer*, *snicerz*, *snycar*, *sznicarz*, *sznicer*, *sznicerz*, *sznycar*, *sznycer*, *śnicerz*. **1**) ‘Handwerker, Künstler, der z.B. Figuren aus Holz oder Stein herstellt’ – ‘rzemieślnik, artysta rzeźbiący w drewnie lub w kamieniu’: (1402) 1917 CracArt nr 138, STP *Jacop sniczczcr de Wratislavia*. o (1473) 1917 CracArt nr 625, STP *Matis Papyesz, pictor vel sniczczcr*. o 1528 Murm 182, SPXVI *Scalptor eyn bildhawer / ader fteinhawer. Snicar co obráfy [!] álbo kámyenyne rzeże*. o 1560 KrowObr 111, SPXVI *cozá pożytek tznyni ryty Obras / który wyrzył Sznycár*. o 1564 Mącz 376c, SPXVI *Sculptor, Sznicer / obráźnik / álbo obrazny może być zwan / bo sznicer yeft niemieckie słowo nie polskie*. o 1588 Calep 979a, SPXVI *Signifex – Sznicarz*. o (1594) 1605 Volck 937, L *Sznicerz, posąźnik, obraznik*. o 1629 Birkowski Głos 77 *Drukarz ieden regeſtr ſpifał tych málárzow y ſnycerzow / ktorzy ſztucznieć wprawdźie ále niewſtydliwie málowali / ábo rzezáli*. o (1674) 1859 Kochowski Fraszki 98 [šw. Łukasz] *Piórem wyrazić miał był żywot czysty, Został snycerzem tu z ewangielisty*. o 1684 W.Koch.Dz.B. 220 *Że to była figura jaka marmurowa, / Przy skale postawiona, lub alabastrowa, / Miſterstwem uczonego zrobiona snycerza, łatwiejby ſię to byto wmoſiło w Rugiera, Kiedyby beł nie widział łez*. o (1723) 1964 Sieniawska 63-64 *Ze strony tego snycera, który statuę robi na wieżę [...] jest to rzemieślnik bardzo dobry tak do kamienia jako i do drzewa*. o (1777–1791) 1903 Staszic Dzień. II 260, DOR *W kaplicy ich jest sławna Wniebowzięcia Matki Boskiej marmurowa statua, ręki sławnego śnicerza, Ruget*. o 1786–1788 Kras.List.2 122, L *Sznicerz nie robi złota i kości słoniowéy, ale daie poſtać temu, co topi i rznie*. o (1790) 1979 Albertr. 68 [malarz] *nie rownie żywiewy obraz z myśli zwodzi Niż marmur gdy z pod dłota Snycerza wychodzi*. o (1839–1841) 1983 Rzewuski 326 *wizerunek Piasta [...]. Ta cudna robota [...] była dziełem wędrownego snycerza Niemca*. o (†1910) 1951 Konopn. Now. IV 175, DOR *Snycerz to był nie lada, co te postacie w drzewie ciął, a miſternym je malowidłem oblekał*. – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2**) ‘Schnitzwerk, schmückende Schnitzerei’ – ‘wyrób snycerski, przedmiot ozdobny’: [hapax] (1633) 1639 Leg 203/7, SZLES'TW [wszystko łśni] *od Rzemioſt złotych, y ſznicerow drogich*. **3**) ‘Schnitzmesser’ – ‘nóż ciesielski używany do korowania, strugania lub wygładzania powierzchni elementów drewnianych, ośnik’: [hapax] †1863 Korz., SW *Przynieś mi ſtamtađ S[nycer]*. – nur SW. o **Var:** *snecerz* subst. m., [hapax] (1756) 1949 Chmiel 382, PUZ; *snicar* subst. m., [hapax] 1528 Murm 182, SPXVI – SPXVI, SW (stp.); *snicarz* subst. m., [hapax] 1532 BartBydg, SPXVI – SPXVI, SW (stp.); *snicer* subst. m., (1402) 1917 CracArt nr 138,

STP ◦ [LBel.] (1473) 1917 CracArt nr 625, STP – nur STP; *snicerz* subst. m. – CN, TR, SW (m.u.); *snycar* subst. m., [hapax] (1463) 1917 CracArt nr 540, STP – nur STP; *snycerz* subst. m., 1648 W.Koch.Dz.B. 220 – SWIL, SW, DOR; *sznicarz* subst. m., 1588 Calep 979a, SPXVI ◦ [LBel.] 1596–1613 Volck Dict, PUZ – nur SPXVI; *sznicer* subst. m., [einzQu.] 1564 Mącz 376c, SPXVI – SPXVI, MĄCZ, L (zan.), SW (stp.); *sznicerz* subst. m., 1564 MĄCZ 334a ◦ [LBel.] 1786–1788 Kras.List. 2 122, L – SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW (m.u.); *snycar* subst. m., [hapax] 1560 KrowObr 111, SPXVI – nur SPXVI; *snycer* subst. m., [hapax] †1863 Korz., SW – nur SW; *śnicerz* subst. m., (1777–1791) 1903 Staszic Dzien. II 260, DOR – L, SWIL, SW, DOR. ◊ **Etym: 1)** mhd. *snitzer*, *snetzere* subst. m., ‘Schnitzer’, LEX, nur für Inh. 1. **2)** nhd. *Schnitzer* subst. m., ‘jmd., der schnitzt; Schnitzmesser’, GRI, nur für Inh. 1, 3. ◊ **Konk:** *rzeźbiarz* subst. m., bel. seit 1770–1777, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1. ◊ **Der:** *snycarstwo* subst. n., 16. Jh. SPXVI; *snycerski* adj., 1563 BibRadz, SPXVI, zuerst geb. SWIL; *sznicerski* adj., (1601) 1618 Petr.Ek. 46, L, zuerst geb. CN; *sznicernia* subst. f., zuerst geb. CN; *sznicerować* v. imp., 1690 Woyna Comp 155, PUZ, zuerst geb. CN; *sznicerstwo* subst. n., zuerst geb. CN; *snycerka* subst. f., ‘Schnitzerin; Schnitzwerk’, (1777–1791) 1903 Staszic Dzien. I 282, DOR, zuerst geb. SW; *snycerstwo* subst. n., (1790) 1979 Albertr. 47 (cf. 65), zuerst geb. SWIL; *snycerski* adj., [hapax] †1846 Bobr., SW, zuerst geb. SW; *śnicerski* adj., zuerst geb. SWIL; *sznicernia* subst. f., zuerst geb. SWIL; *sznicerować* v. imp., zuerst geb. SW; *sznicerka* adj., zuerst geb. SW; *sznicernia* subst. f., zuerst geb. SW; *sznicerować* v. imp., zuerst geb. SW; *sznicerstwo* subst. n., zuerst geb. SW; *sznycerek* subst. m., zuerst geb. SW, nur für Inh. 3; *snycować* v. imp., [hapax] 1952 Gałcz.Wit. 11, DOR, zuerst geb. DOR. ♦ Die Bedeutung ‘derjenige, der nur in Holz (und nicht auch in Stein) schnitzt’ erscheint erst bei DOROSZEWSKI; *obraz* in älteren Belegen bezeichnet eine Skulptur im Gegensatz zu 1790 Albertr[andy], wo es ‘Bild eines Malers’ bedeutet. Die Formenvielfalt ist ungewöhnlich, vielleicht wurde das Wort als Terminus technicus und damit als Fremdwort angesehen und immer wieder dem deutschen Vorbild angepaßt, was die Varianten *i / y* und *s / sz / ś* erklären würde. Das Handwerk verschwindet wohl gegen Ende des 19. Jhs. (vgl. Bender 1973), wird aber als Teil der Volkskunst (eigentlich Kunstgewerbe) fortgesetzt und an Gewerbeschulen, jedenfalls in Galizien, etwa seit dem letzten Viertel des 19. Jhs. unterrichtet, vgl. ENCLW (1898) 1905 s.v. *snycerstwo* und *szkola* (S. 868b–869a). Die Form im Beleg von W. Koch[owski] Dz.B. (1684) ist unsicher (vielleicht vom Herausgeber oder Abschreiber korrigiert): als Reim zu *Rugiera* müßte es *snycera* heißen.